

Tranziția hegemonică pașnică și schimbarea ordinii internaționale: Ascensiunea RPC și rolul Noului Drum al Mătăsii

Teza lucrării abordează relația dintre ascensiunea RPC și tranziția hegemonică dinspre Statele Unite ale Americii (SUA) către Republica Populară Chineză (RPC). Aceste fenomene sunt contextualizate în cadrul Inițiativei Centura și Drumul (ICD) care reprezintă proiectul RPC care va facilita afirmarea sa ca hegemon global. Obiectivul principal al lucrării este de a analiza modul în care schimbarea ordinii internaționale determină o tranziție hegemonică pe cale pașnică, identificându-se argumentele teoretică și empirice potrivit cărora ordinea internațională nu este doar rezultatul tranziției hegemonice, ci poate fi și determinantul acesteia.

Teza susține că, începând cu deschiderea politică și economică din anul 1978, RPC a reușit să devină parte integrantă a ordinii internaționale și a sistemului economic global. Cu toate acestea, RPC își afirmă din ce în ce mai mult nemulțumirea față de acele elemente ale ordinii internaționale care aduc atingere intereselor sale. Mai mult decât atât, contextul global ce a urmat crizei economice din 2008 a evidențiat reziliența modelului economic chinez în contrast cu fragilitatea modelelor economice occidentale. Aceste circumstanțe au alimentat ambiția RPC de a remodela ordinea internațională prin ICD, un proiect mamut ce vizează crearea unei rețele de infrastructură globală care să conecteze RPC cu statele Eurasia, Africa și Asia-Pacific.

În acest context, lucrarea propune utilizarea conceptelor specifice Școlii Engleze a relațiilor internaționale pentru a structura analiza asupra schimbării ordinii internaționale și influenței RPC asupra acesteia. Această abordare va include analiza instituțiilor internaționale primare și secundare, care sunt esențiale pentru a înțelege modul în care RPC reformează ordinea internațională pentru ca aceasta să reflecte interesele și valorile sale.

În primul capitol al lucrării sunt discutate principalele perspective teoretice privind hegemonia, incluzând realismul, neorealismul, liberalismul, și perspectiva Școlii Engleze, precum și teorii specifice referitoare la hegemonie (stabilitate hegemonică, tranziția pașnică). Prin acest demers este stabilit cadrul teoretic și conceptual dominant care fundamentează teza centrală a lucrării. Totodată, acest capitol examinează relația dintre hegemonie, ordine internațională și schimbare în politica internațională, prin prisma teoriilor relațiilor internaționale.

Realismul, divizat în realism clasic, neorealism și realism neoclasic, pune accent pe puterea materială ca bază a hegemoniei. John J. Mearsheimer, un realist ofensiv, definește hegemonul drept un stat capabil să domine sistemul internațional, dar desconsideră influența instituțiilor internaționale. Robert Gilpin, realist clasic, adaugă legitimitatea și recunoașterea internațională ca elemente cheie ale hegemoniei. Realismul neoclasic, punctează că hegemonia presupune patru elemente: puterea brută, ambițiile hegemonului, rolul de pol dominant și voința aplicării puterii pentru menținerea ordinii. Neoliberalii, în schimb, văd hegemonia ca pe o funcție esențială a statului dominant în menținerea stabilității sistemului politic și economic internațional.

Între paradigmele realiste și liberale intervine cea a Școlii Engleze care este esențială pentru teza lucrării datorită abordării sale obiective și comprehensive a relațiilor internaționale. Hedley Bull, principalul exponent al acestei abordări teoretice, subliniază importanța marilor puteri în funcționarea societății internaționale, respingând preponderența puterii brute ca singură caracteristică definitorie a acestui statut și adăugând acesteia nevoia de legitimitate și recunoaștere a marilor puteri în raport cu ceilalți membri ai societății internaționale. Marile puteri, definite prin superioritatea militară și recunoașterea internațională, contribuie la ordinea internațională prin gestiunea relațiilor dintre ele și prin exploatarea preponderenței lor locale. Ian Clark sugerează că hegemonia este legitimată prin recunoaștere socială, fiind o practică instituționalizată a drepturilor și responsabilităților conducerii.

Robert W. Cox, reprezentat al neo-gramscianismului, afirmă că hegemonia necesită dominație legitimă, bazată pe consens și limitarea forței. El subliniază importanța ideologiilor și a instituțiilor în menținerea hegemoniei, evidențiind funcțiile organizațiilor internaționale în extinderea ordinii mondiale hegemonice și cooptarea elitelor din statele periferice.

Din perspectiva centrală a Școlii Engleze, ordinea internațională reprezintă un model de activitate care susține scopurile elementare ale societății de state. Scopurile elementare includ păstrarea sistemului de state în sine, menținerea suveranității statelor individuale, asigurarea păcii (în sensul absenței războiului între statele membre), limitarea violenței, păstrarea promisiunilor și stabilizarea posesiei prin reguli de proprietate.

Instituțiile primare ale societății internaționale (cum ar fi suveranitatea, balanța de putere, dreptul internațional, marile puteri, diplomația și războiul) sunt fundamentale pentru ordinea internațională întrucât contribuie în mod direct la conservarea scopurilor elementare ale societății internaționale. Instituțiile primare pot fi identificate și clasificate pe baza seturilor de norme, reguli și principii care guvernează relațiile internaționale. Barry Buzan descrie aceste

instituții drept acele „practici sociale profunde și relative în sensul de a fi mai mult evolute decât proiectate” și legitime în fața membrilor societății internaționale. Heldey Bull le definește drept „obiceiuri și practici modelate către realizarea unor scopuri comune” și le diferențiază clar de organizațiile internaționale. Bull susține că „pentru a înțelege cauza fundamentală a unei asemenea ordini precum cea care există în politica internațională, trebuie să privim nu înspre Liga Națiunilor, Națiunile Unite și la astfel de organisme, ci spre instituțiile societății internaționale care au apărut înainte ca aceste organizații internaționale să fie instituite și care ar continua să funcționeze (deși într-un mod diferit) chiar dacă aceste organizații nu existau”. Cu toate acestea, prin practica specifică, organizațiilor internaționale reprezintă locul în care instituțiile primare sunt produse și modelate instituțiile internaționale primare pe care Bull le consideră esențiale pentru menținerea ordinii internaționale, printre acestea numărându-se recunoașterea suveranității, balanța de putere, dreptul internațional, diplomația, războiul și marile puteri.

Capitolul 2 are rolul de a evidenția metodologia folosită pentru teza de față, justificând aplicarea metodei studiului de caz consolidată de metoda urmării procesului pentru a investiga cazul tranziției hegemonice dintre SUA și RPC, analizată prin raportare la ICD. Metodologia se bazează pe metoda studiului de caz, definit ca o analiză a unui aspect specific al unui eveniment istoric, și este utilă pentru înțelegerea fenomenelor complexe, inclusiv schimbările ordinii internaționale și tranziția hegemonică. Metoda studiului de caz este completată de cea a urmării procesului, care implică analizarea detaliată și empirică a modului în care condițiile inițiale se transformă în rezultatele cazului. Această metodă permite explorarea rașiunilor politice și strategice chineze în raport cu ordinea internațională și ambițiile față de aceasta. De asemenea, sunt utilizate teste de rezistență, recomandate de Stephen van Evera, pentru a evalua validitatea ipotezelor cauzale.

Ipoteza principală evidențiată în capitolul dedicat metodologiei este că tranziția hegemonică dintre SUA și RPC va fi una pașnică și va fi facilitată de transformarea instituțiilor internaționale, ICD reprezentând un factor crucial în această tranziție.

Relația dintre hegemonie și schimbarea ordinii internaționale va fi examinată din perspectiva RPC, testând ipoteza principală prin identificarea indicatorilor de schimbare asociați politicii externe a RPC și funcționării ICD.

Capitolul 3 examinează contextul ascensiunii RPC la statutul de mare putere și cum hegemonia este interpretată din diferite perspective. Analiza se referă și la modul în care conceptul de hegemonie și ordine internațională sunt interpretate în teoria politică chineză.

De-a lungul ultimelor decenii, politica externă a RPC a fost influențată de istoria sa culturală și politică. Martin Jacques subliniază că pentru a înțelege ascensiunea RPC, trebuie să înțelegem creșterea sa economică, dar și istoria, politica, cultura și tradițiile sale. Începând cu 1949, politica externă a RPC a inclus elemente maoist-leniniste, dar aceasta s-a adaptat semnificativ în urma reformelor economice liberale inițiate de Deng Xiaoping.

Regimul lui Mao a avut o politică externă revoluționară și anti-imperialistă, dorind să susțină „Lumea a Treia” în vederea extinderii globale a revoluțiilor comuniste. Însă succesorul lui Mao, Deng Xiaoping, a integrat RPC în ordinea internațională și a dezvoltat economia prin reforme capitaliste. Apropierea de Occident, în special de SUA și Uniunea Europeană, a devenit evidentă în perioada lui Jiang Zemin, când RPC a început să promoveze pe plan intern necesitatea creșterii influenței sale la nivel global.

În timpul lui Hu Jintao, RPC a adoptat conceptul de „putere blândă” și a început să sprijine stabilitatea și cooperarea internațională. Cu toate acestea, de la începutul anilor 2000, RPC a început să manifeste și o asertivitate mai mare pe scena internațională, rezultând în dispute teritoriale cu țări din regiune și conflicte diplomatice cu națiuni occidentale.

Xi Jinping a adoptat o politică externă mai agresivă și a propus proiecte majore precum ICD. Acesta a promovat termeni precum „marea renaștere a națiunii chineze” și „comunitatea viitorului comun al umanității”, redirecționând atenția RPC către o conducere globală activă. Sub conducerea lui Xi, RPC și-a extins semnificativ influența globală, atrăgând suspiciuni și temeri pe scena internațională cu privire la intențiile sale hegemonice.

Barry Buzan și alți analiști văd tensiunea sino-americană drept crucială pentru viitorul ordinii internaționale. Există îngrijorări că, pe măsură ce RPC devine mai puțin dependentă de SUA, ar putea apărea conflicte. Totuși, unii consideră că integrarea RPC în ordinea internațională ar putea transforma RPC într-o mare putere responsabilă.

RPC își folosește istoria culturală și economică pentru a-și întări poziția internațională. Înțelegerea perspectivei RPC asupra ordinii mondiale implică recunoașterea moștenirii sale confucianiste și a proiectelor contemporane precum ICD, care reflectă atât o abordare pragmatică, cât și o încercare de a legitima influența globală a RPC. Pe termen lung, ascensiunea pașnică a RPC și strategiile sale externe vor continua să redefinească dinamica globală, contestând astfel poziția dominantă a Occidentului și realiniind puterea globală către Orient.

În urma analizei filonului de gândire chinez poate fi identificată o alternativă conceptuală la hegemonia definită exclusiv prin puterea materială și legitimitate. Yan Xuetong,

de exemplu, promovează realismul moral în contrast cu hegemonia agresivă, subliniind conceptul de autoritatea umană, iar Zhao Tingyang reinterpretează conceptul filosofic clasic chinez de Tianxia drept un cadru superior de guvernare globală. Aceste idei contribuie la conturarea unui model chinez de hegemonie diferit față de cel occidental. De asemenea, perspectivele lui Bruno Maçães și Kent Calder asupra ICD argumentează că acest proiect nu este doar de natură economică, ci reprezintă o viziune geopolitică ambițioasă care vizează transformarea ordinii globale.

Capitolul 4 se concentrează pe rolul ICD în politica externă a RPC și modul în care aceasta schimbă ordinea internațională. Este analizat impactul ICD asupra instituțiilor primare ale societății internaționale care sunt transformate pentru a reflecta o distribuție de putere echitabilă și diversitatea politică pe care RPC le urmărește prin politica sa externă.

ICD reprezintă un proiect amplu lansat de RPC în 2013 sub conducerea președintelui Xi Jinping, cu scopul de a reface rutele comerciale antice asociate cu Drumul Mătăsii și de a crea o rețea modernă de infrastructură între Eurasia, Africa și America de Sud. Prin investiții masive în infrastructură rutieră, feroviară, navală și de comunicații, ICD vizează crearea unui nivel ridicat de prosperitate economică pentru RPC și statele partenere, cât și internaționalizarea yuanului și gestionarea supracapacității industriale a RPC. Politic, inițiativa urmărește consolidarea cooperării internaționale și reducerea tensiunilor globale, oferindu-i RPC un rol de lider regional și internațional.

Rezultatele proiectelor ICD sunt notabile, cu numeroase proiecte de infrastructură realizate, acestea generând beneficii economice pentru statele partenere și companiile chineze implicate aproape exclusiv în realizarea acestora. Totuși, inițiativa nu este lipsită de critici: dependența financiară de RPC a unor state partenere și potențialele implicații politice și strategice ale proiectelor pun sub semnul întrebării suveranitatea țărilor partenere și instituția primară a egalității suverane. Suveranitatea este o valoare centrală a politicii externe a RPC, fiind esențială în politica sa externă în contextul revendicărilor teritoriale și poziție ferme a Beijingului împotriva intervențiilor externe în afacerile sale interne. Cu toate acestea, exemple clare de "capcană a datoriilor" aferente unor proiecte precum portul Hambantota din Sri Lanka și autostrada Bel-Boljare din Muntenegru reflectă riscuri semnificative de îndatorare care remodelează instituția internațională primară a suveranității. În ceea ce privește dreptul internațional, RPC folosește adesea memorandumuri de înțelegere, neobligatorii legal, pentru a-și proteja interesele în ICD. De asemenea, Curtea Comercială Internațională din China

(CCIC) este construită pentru a rezolva disputele comerciale în cadrul inițiativei, deși independența sa juridică este pusă sub semnul întrebării.

Diplomația ICD este deosebită, promovând multilateralism și bilateralism strategic. RPC își folosește influența economică pentru a cimanta relațiile diplomatice, exemplificate prin colaborările cu diverse state și forumuri precum Organizația pentru Cooperare de la Shanghai și ASEAN. Diplomația RPC este în prezent caracterizată, printre altele, de tensiuni cu vecinii și relații reciproc avantajoase cu statele din America Latină și Caraibe prin RPC-CELAC. Retragerea Italiei din ICD și evoluția relațiilor României cu RPC arată provocările și reevaluările strategice ale unor state europene față de inițiativă. Implicarea activă a RPC în Africa, achizițiile strategice din Grecia, precum și relațiile strânse cu Ungaria subliniază influența sa regională și globală.

ICD reconfigurează managementul marilor puteri, poziționând RPC drept putere centrală și influentă în sistemul internațional. Prin implicarea în ONU și colaborarea cu structurile specializate ale acesteia, RPC contestă hegemonia SUA și promovează o viziune diferită de ordine internațională, în special prin obținerea unei poziții de putere dobândite prin investițiile masive în Africa și Europa. Competiția globală între inițiative similare concentrate pe dezvoltarea , precum „Global Gateway” sau Coridorul Economic India-Orientul Mijlociu-Europa, indică rivalitatea dintre modelele economice occidentale și cele chinezești.

În domeniul protecției mediului, RPC, deși a fost de-a lungul timpului privilegiată de procesul de reglementare internațională a acestui domeniu, încearcă să își afirme rolul de lider în domeniul energiei regenerabile și cel al tehnologiei curate, investind masiv în capacități eoliene și solare. Totuși, proiectele ICD ridică provocări ecologice semnificative atunci când acestea sunt realizate în state partenere. Aceste provocări sunt datorate exportului de tehnologii energofage și de creșterea dependenței statelor partenere de a utiliza combustibili fosili. Deși RPC a instituit "Principiile investițiilor verzi" și a încetat finanțarea centralelor pe cărbune, preocupările pragmatice influențează încă deciziile sale. Limitările RPC în protecția mediului sunt evidente în ambițiile sale politice și economice, afectându-i imaginea globală. Astfel, deși ICD joacă un rol semnificativ în protecția mediului, provocările rămân esențiale pentru viitorul inițiativei.

Capitol 5 pune accentul pe competiția strategică dintre SUA și RPC și pe relația dintre „Visul Chinez” și „Visul American”. Aceasta din urmă este marcată de tensiuni și potențialul unui conflict hegemonic între RPC și SUA. Kori Schake consideră tranziția hegemonică pașnică între cele două state puțin probabilă din cauza diferențelor culturale și politice. SUA

își propune să determine RPC să respecte regulile internaționale, iar Michael Mazarr subliniază competiția pentru influență asupra sistemului global. SUA promovează principiile liberale și drepturile omului, în timp ce RPC valorizează suveranitatea și nonintervenția.

Documentele strategice emise în ultimii ani de către guvernul american identifică RPC drept principal competitor al SUA, abordând aspectele militare, economice, tehnologice și de securitate ale relației cu puterea asiatică. Tensiunile dintre cele două națiuni sunt evidențiate de politicile interne chineze, activitățile SUA în Asia de Est și problemele legate de drepturile omului în regiuni precum Xinjiang și Hong Kong. În ciuda acestor conflicte, există domenii de colaborare între SUA și RPC, cum ar fi comerțul și schimbările climatice.

Fiecare dintre ultimele trei administrații americane a abordat relația cu RPC în mod distinct, evidențiind complexitatea și importanța acesteia. Deși RPC afirmă că urmărește o ascensiune pașnică, criticii suspectează ambiții hegemonice ascunse. Investițiile economice masive ale RPC în diverse regiuni și creșterea influenței sale globale ridică semne de întrebare.

Pe plan militar, RPC a investit semnificativ în modernizare, adoptând tehnologii avansate, însă raportul de forțe rămâne în favoarea SUA. Tensiunile sunt crescute și de chestiuni teritoriale, cum ar fi problema Taiwanului și revendicările asupra Mării Chinei de Sud. RPC urmărește unificarea cu Taiwanul, provocând reacții din partea SUA, care susține independența guvernului de la Taipei și menține o prezență militară activă în regiune.

Abordările divergente ale SUA și RPC privind securitatea regională și respectarea dreptului internațional reflectă viziuni diferite asupra stabilității și securității în Indo-Pacific. Aceste tensiuni au potențialul de a destabiliza regiunea și de a afecta echilibrul geopolitic global. În concluzie, complexitatea și dinamica relațiilor SUA-RPC cer o abordare echilibrată, bazată pe dialog și cooperare selectivă, evitând escaladarea către un conflict major.

În urma acestei lucrări, putem concluziona că tranziția hegemonică pașnică este posibilă prin schimbarea unor elemente ale ordinii internaționale, cum ar fi instituțiile primare ale societății internaționale. RPC pare să urmărească o abordare echilibrată în viziunea sa asupra ordinii internaționale, combinând ascensiunea pașnică cu o serie de concepții clasice ale gândirii politice chineze. Astfel, ICD nu oferă doar o strategie economică, ci reprezintă un mecanism de tranziție a puterii și un instrument al schimbării ordinii internaționale. Schimbarea instituțională poate influența modul în care se desfășoară tranziția hegemonică, oferindu-i RPC mai multă influență și legitimitate puterii sale în drumul său spre statutul de hegemon.